

Politechnika Warszawska

W Y D Z I A Ł   E L E K T R Y C Z N Y

Instytut Elektrotechniki Teoretycznej
i Systemów Informacyjno-Pomiarowych
Zakład Elektrotechniki Teoretycznej
i Informatyki Stosowanej

Praca dyplomowa inżynierska

na kierunku Informatyka
w specjalności Inżynieria oprogramowania

Rozpoznawanie gestów na przykładzie gry papier, kamień,
nożyce

Adrian Szewczyk

nr albumu 279074

promotor
mgr inż. Marek Wdowiak

WARSZAWA 2018

Rozpoznawanie gestów na przykładzie gry papier, kamień, nożyce

Streszczenie

W pracy inżynierskiej zostało przedstawione podejście do problemu rozpoznawania gestów przez wszystkie jego etapy. Na początku zostało pokazane zabranie i przetwarzanie danych w celu uzyskania jak najlepszego zbioru uczącego jak i testowego. Potem zostały opisane etapy filtracji, segmentacji dłoni. Po uzyskaniu zbioru danych zostały stworzone klasyfikatory. Pierwszym podejściem było stworzenie klasyfikatora KNN, a następnie stworzenie klasyfikatora bazującego na sieciach neuronowych. Kończącym etapem pracy to porównanie wyników uzyskanych przez wymienione klasyfikatory na przykładzie gry papier, kamień, nożyce.

Słowa kluczowe: rozpoznawanie gestów, klasyfikacja, KNN, OpenCV, TensorFlow, sieci neuronowe

ENG Rozpoznawanie gestów na przykładzie gry papier, kamień, nożyce

Abstract

Keywords: ENG rozpoznawanie gestów, klasyfikacja, python, sieci neuronowe

WARSZAWA, 1 lutego 2018

POLITECHNIKA WARSZAWSKA
WYDZIAŁ ELEKTRYCZNY

OŚWIADCZENIE

Świadom odpowiedzialności prawnej oświadczam, że niniejsza praca dyplomowa inżynierska pt. Rozpoznawanie gestów na przykładzie gry papier, kamień, nożyce:

- została napisana przeze mnie samodzielnie,
- nie narusza niczyich praw autorskich,
- nie zawiera treści uzyskanych w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami.

Oświadczam, że przedłożona do obrony praca dyplomowa nie była wcześniej podstawą postępowania związanego z uzyskaniem dyplomu lub tytułu zawodowego w uczelni wyższej. Jestem świadom, że praca zawiera również rezultaty stanowiące własności intelektualne Politechniki Warszawskiej, które nie mogą być udostępniane innym osobom i instytucjom bez zgody Władz Wydziału Elektrycznego.

Oświadczam ponadto, że niniejsza wersja pracy jest identyczna z załączoną wersją elektroniczną.

Adrian Szewczyk.....

Spis treści

1	Wstęp	1
1.1	Wprowadzenie	1
1.2	Cel pracy	1
2	Przetwarzanie obrazów	2
2.1	Cyfrowe przetwarzanie obrazów binarnych	2
2.2	OpenCV	3
2.3	Operacje morfologiczne	3
2.4	Filtry ruchu	8
2.5	Detekcja kolorów	9
3	Sztuczna inteligencja	11
3.1	Sieci neuronowe	11
3.2	Klasyfikatory	11
3.2.1	Klasyfikator KNN	11
3.2.2	Dobór i ocena cech	12
3.3	Python	14
3.4	TensorFlow	15
3.5	Keras	15
4	Gra papier, kamień, nożyce	17
5	Rozpoznawanie gestów na przykładzie gry papier, kamień, nożyce	19
5.1	Aktywizacja danych	19
5.2	Detekcja ruchu	21
5.3	Detekcja kolorów	22
5.4	Filtracja szumów	24
5.5	Znajdowanie obiektów	27
5.6	Dobór i ocena cech	29
5.7	Rozpoznawanie gestów przy pomocy klasyfikatora KNN	30

5.8	Rozpoznawanie gestów przy pomocy sieci neuronowej	32
5.8.1	Sieć neuronowa dla cech	32
5.8.2	Sieć neuronowa obrazów binarnych	36
6	Podsumowanie	37

Rozdział 1

Wstęp

1.1 Wprowadzenie

Istotną rolę w życiu społecznym pełnią gesty. Dodatkowa mowa niewerbowana może przekazać zdecydowanie więcej informacji niż tylko słowa wypowiedziane przez nadawcę. Gesty mogą, również zastąpić słowa i być wykorzystywane jako zamiennik na słyszalne słowa. Przykładem tego jest język migowy, który pozwala na wzajemną komunikację ludzi głuchych. Oprócz samej mowy, gesty mają też inne zastosowania. Przykładem takim może być gra papier, kamień, nożyce. W której każdy z graczy pokazuje jeden z trzech dostępnym gestów. I w zależności od kombinacji gestów pokazanych przez graczy określany jest zwycięzca.

Klasyfikacja gestów jest powszechnym problem przetwarzania obrazów. Jest to temat obszerny i coraz lepiej zbadany problem nauki. Klasyfikacja gestów ma szerokie zastosowanie. Jedną zalet rozpoznawania gestów jest możliwość sterowania naszym smartfonem za pomocą ruchu rąk. Po wykonaniu gestu, a następnie po rozpoznaniu go przez oprogramowanie telefonu wykonywana jest określona akcja. Innym wykorzystaniem klasyfikacji gestów jest sterowanie gier, gdzie jako przykład można podać konsolę Nintendo Wii.

1.2 Cel pracy

W swojej pracy dyplomowej będę chciał przedstawić sposób podejścia do problemu klasyfikacji gestów, a następnie zaimplementować działające rozwiązanie i wykorzystać go w praktyce, na przykładzie gry papier, kamień, nożyce. Ogólnym celem będzie stworzenie klasyfikatora, który pozwoli na automatyczne rozpoznawanie gestów, które są wykorzystywane podczas gry papier, kamień, nożyce.

Rozdział 2

Przetwarzanie obrazów

2.1 Cyfrowe przetwarzanie obrazów binarnych

Cyfrowe przetwarzanie obrazów binarnych jest to dziedzina przetwarzania obrazów cyfrowych zajmująca się algorytmami obróbki obrazów binarnych.

Rysunek 2.1: Przykładowy obraz binarny

Obrazy binarne składają się z pikseli, które mogą przyjmować jedynie dwie wartości. Piksele takie możemy oznaczać różnymi symboli, np. 0/1, false/true czy też $(0,0,0)/(255,255,255)$. Podczas interpretacji obrazu jedno z pikseli można traktować jako tło, inne zaś jako część obiektu. Dzięki czemu jesteśmy w stanie rozróżnić interesującą nas część obrazu od pozostałej części.

2.2 OpenCV

OpenCV (Open Source Computer Vision Library) jest to otwartoźródłowa biblioteka wykorzystywana przy rozpoznawaniu obrazów oraz przy uczeniu maszynowym. Została napisana w języku C przez programistów z firmy Intel w 1999 roku.

W późniejszym czasie kolejne części biblioteki były także pisane w języku C++. OpenCV umożliwia pisanie kodów nie tylko w językach C i C++ ale również mamy możliwość wykorzystywania tej biblioteki w językach Python, Java czy też Matlab. Co więcej zostały udostępnione nakładki do języków takich jak C#, Perl, Ruby czy Haskell aby móc również wykorzystywać zalety biblioteki.

OpenCV udostępnia zaawansowaną funkcjonalność w szeroko rozumianym pojęciu rozpoznawaniu obrazów:

- przetwarzania obrazów
- klasyfikowaniu wzorców
- dokładnych pomiarów obrazów

Jako główne zalety OpenCV możemy wyróżnić, że jest on darmowy oraz otwartoźródłowy. Zawiera bogaty zakres funkcjonalności, a kod biblioteki został napisany w sposób zoptymalizowanym, tak aby operacje wymagające dużej mocy obliczeniowej czy działające w czasie rzeczywistym mogły wykonywać się możliwie jak najszybciej.

OpenCV znalazło zastosowanie w wielu dziedzinach naszego codziennego życia:

- medycyna
- robotyka
- samochody autonomiczne
- systemy antywłamaniowe
- systemy zabezpieczające
- rozpoznawanie gestów
- segmentacja obiektów
- wykrywanie ruchu
- rozszerzona rzeczywistość
- rozpoznawanie obiektów

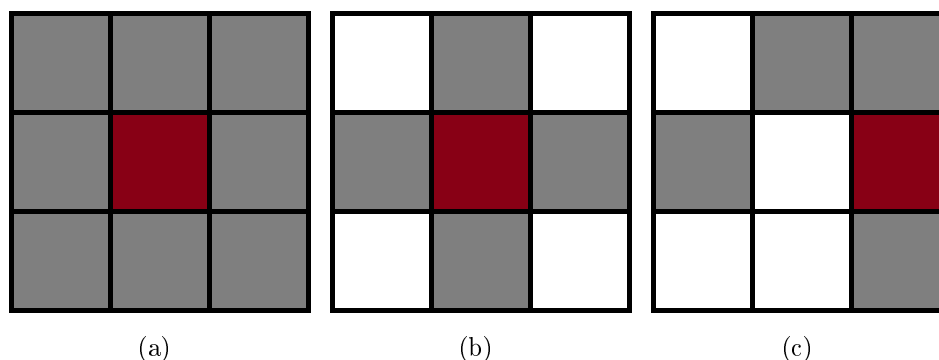
2.3 Operacje morfologiczne

Operacje morfologiczne to podstawowe operacje przetwarzania obrazów. Pozwalają na złożone czynności związane z analizą kształtu poszczególnych

elementów obrazu oraz położeniem względem siebie. W wyniku operacji struktura obiektu na obrazie zostaje zmieniona, w celu osiągnięcia określonych rezultatów. Operacje morfologiczne najczęściej stosuje się dla obrazów binarnych, dla których są to operacje podstawowe oraz jedne z najważniejszych. Dzięki nim jesteśmy w stanie wyszczególnić interesujące nas części czy też przefiltrować nasz obraz. Najczęściej wykorzystywane operacje morfologiczne to: erozja, dylatacja, otwarcie oraz zamknięcie. Wymienione operacje można ze sobą łączyć, tworząc zaawansowane systemy analizy.

Operacje morfologiczne modyfikują wartość pikseli biorąc pod uwagę wartości pikseli ich otaczających. Liczbę punktów otoczenia określa tzw. element strukturalny, który definiuje wartości i ich rozmieszenie w otoczeniu. Szablon strukturalny (element strukturalny) posiada jeden wyróżniony punkt, nazywany punktem centralnym.

Najczęściej stosowanymi elementami strukturalnymi są kwadrat o boku o nieparzystej liczbie pikseli, które wszystkie przyjmują wartość równą 1 oraz element strukturalny, który aproksymuje swoim kształtem koło.

Rysunek 2.2: Przykładowe elementy strukturalne, gdzie punkt w kolorze czerwonym jest punktem centralnym

Etapy przekształceń morfologicznych:

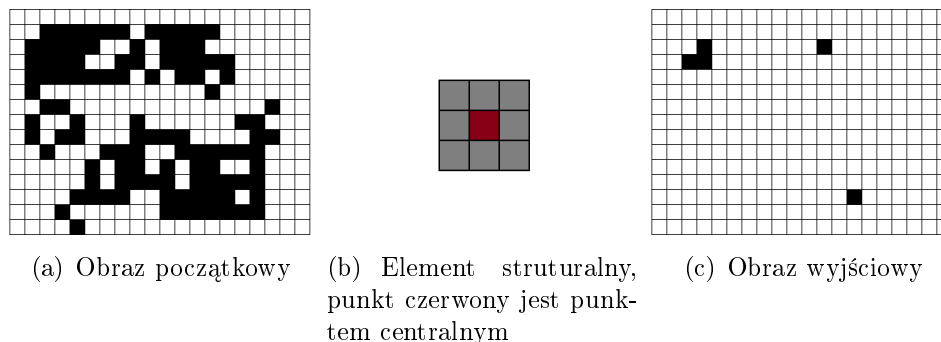
1. Szablon strukturalny jest przesuwany po całym obiekcie, tak aby punkt centralny szablonu był analizowanym pikselem
2. Następuje porównanie otoczenia analizowanego piksela z elementem strukturalnym
3. W zależności od stosowanej operacji morfologicznej wartość analizowanego piksela zmienia się lub też pozostaje bez zmian

Erozja:

Jest to operacja zwięźania i zmniejszania poprzez usunięcie pikseli granicznych. Usuwa wszystkie mniejsze obiekty, które możemy zinterpretować jako szумы.

Etapy operacji erozji:

1. Element strukturalny przesuwany jest iteracyjnie po całym obiekcie, tak aby punkt centralny szablonu był analizowanym pikselem
2. Porównuje się otoczenie analizowanego piksela z elementem strukturalnym
3. Jeżeli przynajmniej jeden piksel z otoczenia objętego przez szablon strukturalny ma wartość równą 0, to punkt centralny przyjmuje wartość 0. Jeżeli zaś taki przypadek nie wystąpił piksel centralny zachowuje swoją poprzednią wartość

Rysunek 2.3: Operacja erozji na obrazie binarnym

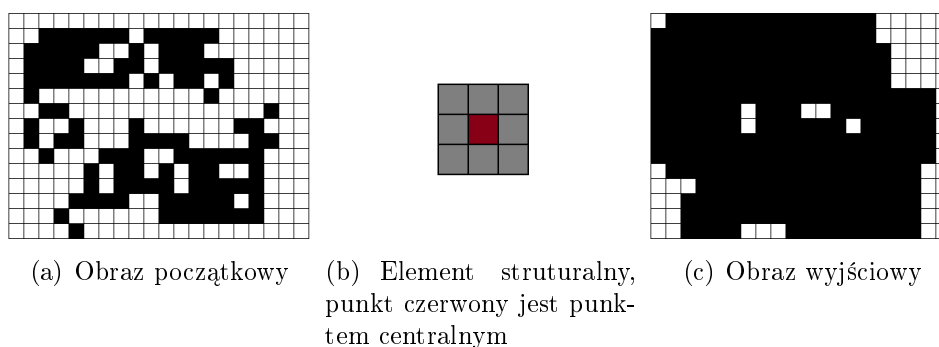
Dylatacja:

Jest to operacja rozszerzania i zwiększania. Pozwala na wypełnienie dziur binarnych w obiektach. Jeżeli dwa obiekty są położone blisko siebie, może nastąpić złączenie w jeden obiekt.

Etapy operacji erozji:

1. Element strukturalny przesuwany jest iteracyjnie po całym obiekcie, tak aby punkt centralny szablonu był analizowanym pikselem
2. Porównuje się otoczenie analizowanego piksela z elementem strukturalnym

3. Jeżeli przynajmniej jeden piksel z otoczenia objętego przez szablon strukturalny ma wartość równą 1, to punkt centralny przyjmuje również wartość 1. Jeżeli zaś wszystkie piksele z otoczenia piksela centralnego określonego przez element strukturalny mają wartość 0 to wówczas piksel centralny przyjmuje wartość 0.

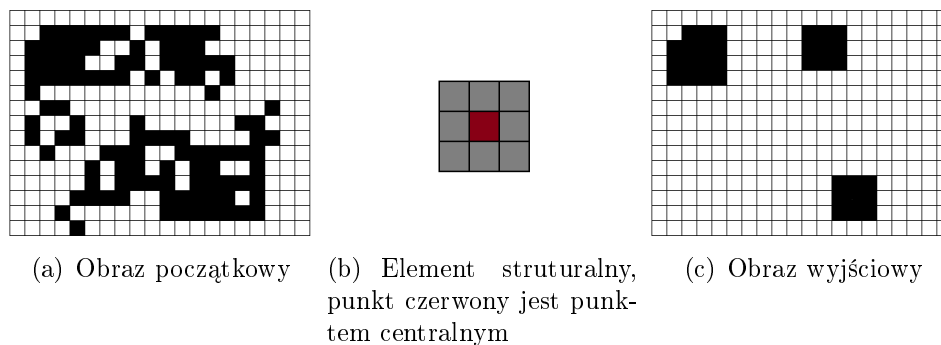
Rysunek 2.4: Operacja dylatacji na obrazie binarnym

Otwarcie:

Operacja otwarcia morfologicznego jest definiowana przez połączenie metod erozji oraz dylatacji. Metoda ta wygładza obiekt, usuwa niechciane szumy, a w dodatku nie modyfikuje znacząco wielkości obiektów tak jak to jest w przypadku zastosowania operacji erozji czy dylatacji.

Etapy operacji otwarcia:

1. Wykonywana jest operacja erozji na zadanym obrazie
2. Wykonywana jest operacja dylatacji na obraz, który jest wynikiem erozji z punktu 1.

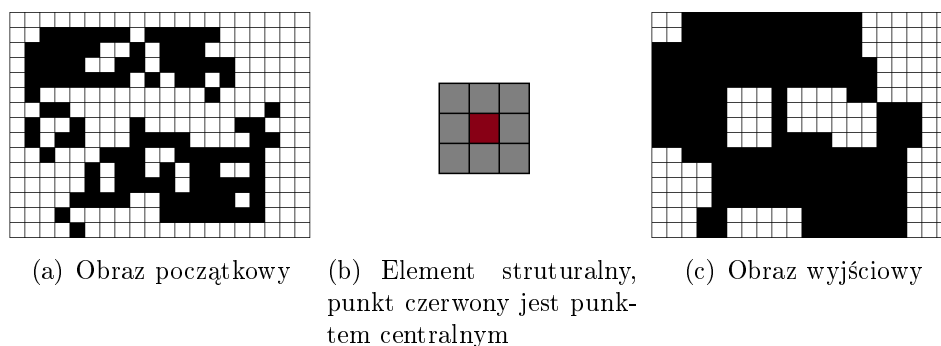
Rysunek 2.5: Operacja otwarcia na obrazie binarnym

Zamknięcie:

Operacja zamknięcia łączy w sobie połączenie dwóch metod dylatacji oraz erozji, analogicznie jak było w przypadku operacji zamknięcia, jednakże w odwrotnej kolejności. W rezultacie uzyskujemy połączenie obiektów o zbliżonych odległościach, wypełnienie dziur w obiektach, jednakże końcowy kształt obiektu zostaje w dużym stopniu zmieniony w stosunku do kształtu przed zastosowaniem operacji zamknięcia.

Etapy operacji otwarcia:

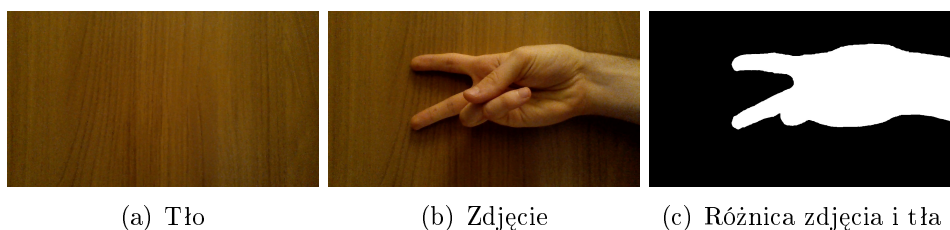
1. Wykonywana jest operacja dylatacji na zadanym obrazie
2. Wykonywana jest operacja erozji na obraz, który jest wynikiem erozji z punktu 1.

Rysunek 2.6: Operacja zamknięcia na obrazie binarnym

2.4 Filtry ruchu

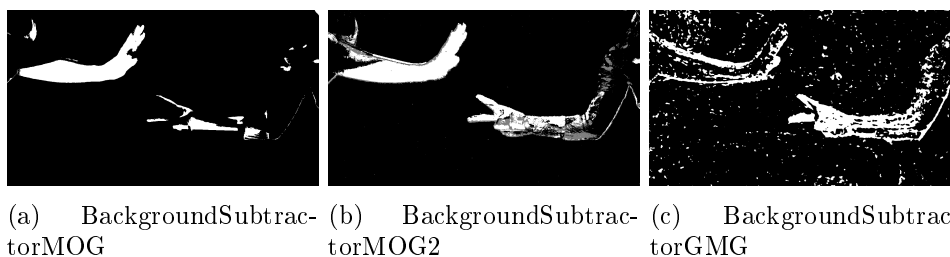
Filtry ruchu są wykorzystywane do generowania maski binarnej zawierającej poruszające się obiekty. Tak zwany z ang. background subtraction wykorzystuje różnicę z dwóch różnych klatek z pliku wideo. Odejmowanie dwóch klatek pozwala nam prześledzić, które z części obrazów zmieniły się. Różnica dwóch pikseli da nam wartość niezerową, tylko wtedy jeżeli z analizowanych klatek wartość odpowiadających sobie pikseli różni się, co interpretujemy, że ta część obrazu poruszyła się.

Rysunek 2.7: Przykładowe metody background subtractor z biblioteki OpenCV

OpenCV w swojej bibliotece posiada wiele gotowych rozwiązań do wykrywania obiektów w ruchu. Jako jedno z najczęściej wykorzystywanych metod możemy wyróżnić następujące:

- BackgroundSubtractorMOG
- BackgroundSubtractorMOG2
- BackgroundSubtractorGMG

Rysunek 2.8: Przykładowe metody background subtractor z biblioteki OpenCV

W celu polepszenia efektów, należy pozbyć się niedokładnej segmentacji oraz możliwych szumów, które mogą wystąpić podczas analizy. Są one

spowodowane różnymi odbiciami, cieniami czy innymi niezauważalnymi ruchami. Wówczas należy wykorzystać przedstawione wcześniej operacje morfologiczne, które poprawią nam wykonaną detekcję.

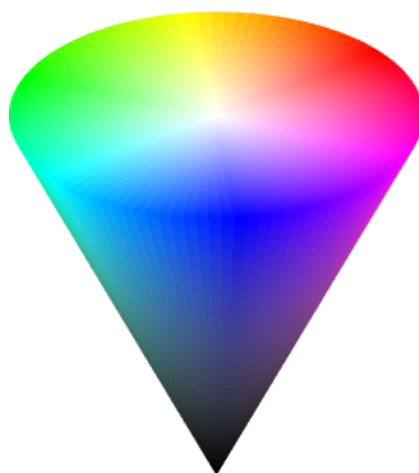
2.5 Detekcja kolorów

Celem detekcji kolorów jest wygenerowanie obrazu binarnego, w którym piksele binarne o wartości prawdy oznaczają piksele, które na zadanym obrazie są w określonym przedziale kolorów. Jeżeli dany piksel nie należy do określonego przedziału, wówczas obraz binarny w tym punkcie otrzymuje wartość fałszu. Detekcja taka pozwala na wyłuskania tylko obiektów o określonym koloru.

Detekcja jest bardzo wrażliwa na różnego rodzaju szumy. Częstymi powodami występowania ich jest zmienne oświetlenie. Obiekt przy różnym świetle możemy odbierać kolorystycznie całkowicie inaczej. W przypadku, kiedy analizujemy dynamiczny ruch, wówczas dynamika również może wpływać na kolorystykę danego obiektu. Te wszystkie czynniki, sprawiają, że detekcja określonego koloru nie jest zadaniem takim prostym.

Aby polepszyć efekt końcowy detekcji obiektów o określonym kolorze, należy analogicznie jak w przypadku detekcji ruchu, wykorzystać odpowiednie operacje morfologiczne.

Przy detekcji kolorów tradycyjny model rgb (red, green, blue), najczęściej nie jest wystarczająco dobrym modelem. W zadaniach takich zdecydowanie lepiej sprawuje się model HSV.

Rysunek 2.9: Model HSV

HSV (ang. Hue Saturation Value) jest to model opisu przestrzeni barw, wprowadzony przez Alveya Raya Smitha w 1978 roku.

Model składa się z następujących części: barwa, nasycenie, wartość. Geometrycznie możemy go przedstawić jako stożek. Wszystkie barwy wywodzą się ze światła białego, czyli ze środka stożka. Składowa H, oznacza barwę w postaci kąta od 0 do 360 stopni. Składowa S czyli nasycenie, geometrycznie to odległość od środka na promieniu podstawy. Decyduje o bliskości naszego koloru do koloru białego. Ostatnia składowa V, to wartość oznaczająca wysokość na stożku, co możemy traktować jako jasność naszego koloru. Czym mniejsza jej wartość tym kolor ciemniejszy.

Rozdział 3

Sztuczna inteligencja

3.1 Sieci neuronowe

3.2 Klasyfikatory

Klasyfikacja to wyznaczanie klasy decyzyjnej do której należy nowy, nieznany dotąd obiekt. Metody klasyfikacji możemy podzielić na dwie kategorie. Pierwsza z nich jest klasyfikacją nadzorowaną, druga zaś to klasyfikacja nienadzorowana.

Klasyfikacja nadzorowana w momencie uczenia klasyfikatora tzn. podawania zbioru danych treningowych, musi w sobie zawierać etykietę (atrybut decyzyjny), która oznacza do jakiej klasy należy ten konkretny przypadek. Zaś w przypadku uczenia nienadzorowanego atrybutu decyzyjnego nie istnieje.

3.2.1 Klasyfikator KNN

Klasyfikator KNN jest przykładem klasyfikacji nadzorowanej. Zbiór treningowy zawiera w sobie cechy dla klasyfikatora czyli atrybuty oraz atrybut decyzyjny, który określa przynależność do konkretnej klasy. Elementami wejścia dla stworzenia klasyfikatora jest zbiór uczący. Wyjściem jest klasyfikator, który wykorzystujemy do określania atrybutów decyzyjnych nieznanych wcześniej obiektów.

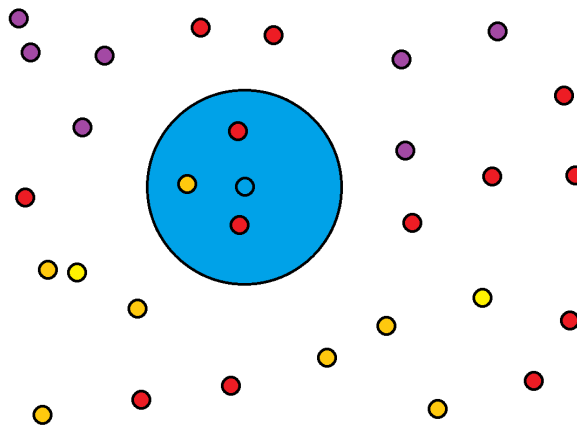
Po utworzeniu klasyfikatora bazującego na zbiorze uczącym, szacowanie atrybutu decyzyjnego odbywa się w następujących krokach:

1. Ustalamy wartość k

2. Znajdujemy k obiektów treningowych, najbliższych naszemu obiektowi
3. Analizowany obiekt należy do klasy najliczniejszej w znalezionym zbiorze z punktu 2

Ocenianie odległości pomiędzy dwoma obiektami polega na umieszczaniu obiektów w przestrzeni d -wymiarowej, gdzie d opisuje ilość atrybutów dla obiektów. Metryka miary może odbywać się w różny sposób. Najczęściej jest to miara euklidesowa, jednakże możemy również wykorzystać inne miary tj. Manhattana czy Minkowskiego.

Po znalezieniu k -najbliższych sąsiadów, atrybut decyzyjny przyjmuje wartość od najbardziej licznej klasy w wyznaczonym zbiorze.

Rysunek 3.1: Przykład klasyfikatora KNN dla trzech sąsiadów

Na zaprezentowanym przykładzie możemy przeanalizować działanie klasyfikatora KNN dla trzech sąsiadów. Dla wyuczonego klasyfikatora KNN, próbkami, która na grafice są zaprezentowane jako kółeczka, zaś ich kolor pokazuje do jakiej klasy obiektu należy. Naszym zadaniem jest określenie atrybuty decyzyjnego dla próbki, która została zaznaczona jako mniejsze koło niebieskie. W pierwszym kroki zaznaczamy sąsiedztwo trzech sąsiadów, na ilustracji zaznaczono go dużym kołem niebieskim. Można zaobserwować, że w sąsiedztwie mamy dwa obiekty klasy czerwonej oraz jeden klasy żółtej. Wybór klasy naszego obiektu jest większościowy, co oznacza, że nasza nowa nieznana dotąd próbka danych zostanie zakwalifikowana do klasy czerwonej.

3.2.2 Dobór i ocena cech

Podstawowym elementem tworzenia klasyfikatora jest dobór odpowiednich do niego cech na których będzie bazował. Źle dobrane elementy wejścia

spowodują niedokładną klasyfikację. Dlatego tak bardzo ważne jest odpowiedni dobór cech opisujących.

Ważnym etapem dla każdej cechy była jej normalizacja danych, aby dana cecha nie powodowała większego wpływu od innych czy też wpływa nieznaczająco w stosunku do innych. Przykładem normalizacji jest standaryzacja, którą możemy przedstawić zgodnie ze wzorem: $Z = \frac{x - \mu}{\sigma}$, gdzie

x - wartość przed normalizacją,

μ - średnia,

σ - odchylenie standardowe

Warunki dobrej cechy diagnostycznej:

- Powinny być wielkościami z podobnego zakresu
- Wartości danej cechy w obrębie określonej klasy powinny być do siebie możliwie jak najbardziej zbliżone
- Powinny być mało wrażliwe na szum
- Ta sama cecha powinna przyjmować różne wartości w przypadku różnych klas
- Ogólna liczba cech diagnostycznych nie może być zbyt duża

Warunkiem dobrej cechy diagnostycznej, jest to, że ta sama cecha w obrębie różnych klas powinna przyjmować jak najbardziej różne wartości. Przy diagnostyce tego warunku można wykorzystać średnią arytmetyczną wartości danej cechy w poszczególnych klasach.

Kolejnym warunkiem na jaki warto zwrócić uwagę podczas oceny cech jest jej odchylenie standardowe w obrębie określonej klasy. Odchylenie standardowe można określić wzorem:

$$\sigma = \sqrt{E((X - E(X))^2)}, \text{ gdzie}$$

X - zmienna

E - wartość oczekiwana

Opisuje ono rozproszenie cechy w obrębie określonej klasy, co implikuje, że dobrze dobrana cecha charakteryzuje się jak najmniejszym rozproszeniem.

Przykładowe cechy możliwe do wykorzystania do opisu masek binarnych:

- Stosunek szerokości do wysokości obrazu
- Stosunek powierzchni obiektu binarnego do powierzchni całego obrazu
- Stosunek powierzchni otoczki wypukłej na obiekcie binarnym do powierzchni całego obrazu
- Stosunek pól małej do dużej elipsy opisanej na obiekcie binarnym

- Wartości punktów końcowych obiektu binarnego
- Orientacja obiektu binarnego

Przy wyborze odpowiednich cech ważnym elementem jest ich ocena, aby sprawdzić czy wybrana cecha będzie wymierny wpływ na prawidłową klasyfikację.

3.3 Python

Jest to interpretowany, obiektowy język wysokiego poziomu. Używany jest w szerokiej gamie aplikacjach. Jest językiem ogólnego przeznaczenia, co oznacza, że może zostać wykorzystany praktycznie do wszystkiego. Jest rozwijany jako projekt otwartoźródłowy. Pojawił się w roku 1991, zaprojektowany przez holenderskiego programistę Guido van Rossum.

Zalety używania Pythona:

- prosta, czytelna, klarowna składnia, zmniejszająca ilość potrzebnych linii kodu w programach
- dynamicznie zarządza pamięcią oraz typy danych
- nie wymusza stylu programowania
- jest wieloplatformowy
- posiada bogaty zbiór różnego rodzaju bibliotek
- łatwy do nauczenia, nawet dla osób zaczynających programować
- szybkość działania w stosunku do innych języków kryptowych

Jeśli mielibyśmy dyskutować o wadach językach Python to ciężko jednoznacznie wskazać takie. Na pewno część z programistów może uznać zalety dynamicznego zarządzania typami jako wadę, ponieważ w niektórych przypadkach może spowodować błędy trudniejsze do znalezienia. Działania Pythona jest również wolniejsze w stosunku do języków takich jak C czy C++. Za jedną z wad na pewno można uznać sposób programowania obiektowego jakie odbywa się w Pythonie. W szczególności nie ma enkapsulacji, istnieją metody które symulują takie działa, jednakże w stosunku do innych języków obiektowych czytelność kodu zdecydowanie jest zmniejszona.

Język mimo swoich lat ciągle zyskuje na popularności. Ostatnio wszedł do pierwszej trójki najbardziej popularnych języków programowania według TIOBE¹, wyprzedzając między innymi język C++, a ulegając jedynie językowi Java oraz C. Wzrost języka Python na pewno można łączyć ze wzrostem

---

¹stan na grudzień 2018

popularności uczenia maszynowego i głębokich sieci, gdzie język Python jest jednym z najlepszych, jak nie najlepszym językiem w tych dziedzinach. Bardzo bogata biblioteka oraz przyjemna składnia sprawia, że język Python jest częściej wykorzystywany.

Jako ciekawostkę można powiedzieć, że nazwa języka Python wzięła się nie od zwierzęcia, lecz od słynnego Brytyjskiego serialu "Monty Python's Flying Circus".

3.4 TensorFlow

Jest to biblioteka programistyczna wykorzystywana w uczeniu maszynowym i głębokich sieciach neuronowych. Została wydana jako otwarte oprogramowanie przez Google Brain Team w dniu 9 listopada 2015.

Umożliwia pisanie programów m.in. w językach takich jak Python czy C. Jest dostępny na 64-bitowych systemach operacyjnych: Windows, Linux, macOS oraz na platformach mobilnych: Android oraz iOS. Zaś w maju 2017 został wydany TensorFlow Lite jako dedykowane rozwiązanie specjalnie dla użytkowników Androida.

Olbrzymią zaletą TensorFlow jest to, że reprezentuje on paradygmat Dataflow, w którym program ma postać grafu skierowanego modelującego przepływ danych pomiędzy niezależnymi operacjami w węzłach. W pierwszym kroku należy zdefiniować model, a następnie stworzyć tzw. TensorFlow session, która pozwala na uruchomienie programu. Takie podejście do pisania programów posiada ogromną zaletą jaką jest możliwość efektywnego programowania równoległego oraz rozproszonego.

TensorFlow daje możliwość nie tylko wykorzystania CPU, ale równie dobrze korzystania z GPU. Wszystko to powoduje pełne wykorzystanie mocy obliczeniowej komputerów przy obliczeniach równoległych.

TensorFlow oprócz niskopoziomowych struktur posiada również moduły wyższego poziomu. Do modułów niskiego poziomu możemy odwoływać się poprzez warstwę API, która umożliwia łatwy do używania interfejs przeznaczony do modeli głębokiego uczenia. Zaś nad warstwą API znajduje się warstwa wysokiego poziomu, przykładem jej jest Keras.

3.5 Keras

Otwartoźródłowa biblioteka programistyczna napisana w języku Python wydana w dniu 27 marca 2015 napisana przez pierwotnego autora François Chollet.

Jej głównym przeznaczeniem jest to, aby w jak najprostszy i jak najszybszy sposób umożliwić pracę w głębokich sieciach neuronowych. Co więcej, biblioteka została zaprojektowana w sposób przyjemny do użytkowania, skupiona na modularności oraz rozszerzalności. Zaś od 2017 roku TensorFlow wspiera w swojej bibliotece Kerasa. Dzięki czemu Keras jest wysokopoziomą warstwą tworzenia modeli sieci neuronowych i jej uczenia.

Rozdział 4

Gra papier, kamień, nożyce

Jest to klasyczna gra towarzyska, w tradycyjnym wariacie przeznaczona dla dwóch graczy. W każdej rundzie każdy z graczy pokazuje gest przez siebie wybrany z trzech dostępnych. Wszystkie rundy odbywają się na ustalony wcześniej sygnał, a pokazywane gesty powinny być jak najbardziej zsynchronizowane. Gra kończy się wtedy, jeżeli jeden z graczy osiągnie określoną wcześniej ilość zwycięstw.

Trzy gesty dozwolone w grze:

- Papier
- Kamień
- Nożyce

(a) Gest papieru

(b) Gest kamienia

(c) Gest nożyc

Rysunek 4.1: BackgroundSubtractorKNN na gestach z gry papier, kamień, nożyce

Zwycięzca określany jest w zależności od kombinacji gestów pokazanych przez graczy. Jeżeli oba gracze pokazali ten sam gest, wówczas następuje remis.

W przypadku kombinacji:

- papier-kamień - zwycięzcą zostaje gracz, który pokazał gest papieru

- papier-nożyce - zwycięzcą zostaje gracz, który pokazał gest nożyc
- kamień-nożyce - zwycięzcą zostaje gracz, który pokazał gest kamienia

Zachowując takie zasady, każdy z gestów ma takie samo prawdopodobieństwo zwycięstwa. W grze liczy się w dużej mierze szczęście, ale także umiejętność przewidywania gestów przeciwnika.

Rozdział 5

Rozpoznawanie gestów na przykładzie gry papier, kamień, nożyce

5.1 Aktywizacja danych

Pierwszym etapem mojej pracy była aktywizacja danych potrzebnych do uczenia maszynowego. Zbieranie danych polegało na nagrywaniu plików wideo na których dana osoba wykonywała określony gest. W swojej pracy dyplomowej zakładam, że każdy wykonywany gest, jest pokazywany w niebieskiej rękawiczce. To założenie będę wykorzystywał w całej swojej pracy inżynierskiej.

Rysunek 5.1: Rękawiczki wykorzystywane w pracy inżynierskiej

Osoba podczas nagrywania wykonuje ciąg określonych gestów, w dowolnym odstępie czasie. Jest ona ustawiona prostopadle do kamery, co pozwala, aby gest odbywał się poprzez wyciągnięcie ręki oraz jego pokazanie. Na nagraniu zostaje zarejestrowany wykonywany gest, tak aby jedyną widoczną częścią ciała była prawa dłoń oraz ewentualnie część przedramienia.

Rysunek 5.2: Przykładowa klatka z nagrania

Do nagrywania plików wideo używałem dwóch kamer dedykowanych w laptopach:

- USB2.0 UVC HD Webcam
- HD Webcam

Obie kamery pozwoliły na zadowalające efekty zbierania danych. Jakość nagrań przy dostatecznie dobrym oświetleniu była bardzo zadowalająca, pozwalająca bez problemu rozpoznawać wykonywany gest. Również liczba klatek na sekundę pozwoliła, aby dynamiczny ruch był płynny i łatwy do prawidłowego wysegmentowania.

W celu zebrania jak najszerszego zakresu danych, zbieranie gestów nie ograniczyło się do jednej osoby, jednakże do pięciu różnych osób:

- trzech kobiet
- dwóch mężczyzn

Zbieranie danych na różnych osobach pozwala na zmniejszenie wpływu charakterystycznych cech dla danej osoby:

- długości dłoni
- szerokości dłoni
- ułożenia palców
- nachylenia dłoni

Tak zebrane dane dają ogólny pogląd na różnorodność cech danego gestu. Sprawia, że uczenie maszynowe jest skuteczniejsze i daje oczekiwane rezultaty.

Po zgromadzeniu całego materiału wideo, przeszedłem do etapu wyznaczania numerów klatek nagrań na których był moment wykonanego gestu. Informacje o numerach klatek gestów będę wykorzystywał w późniejszym etapie, przy segmentacji dłoni z wykonanym gestem.

W mojej pracy inżynierskiej wykorzystywałem zbiór danych składający się z:

- 350 próbek gestu papieru
- 350 próbek gestu kamienia
- 350 próbek gestu nożyc

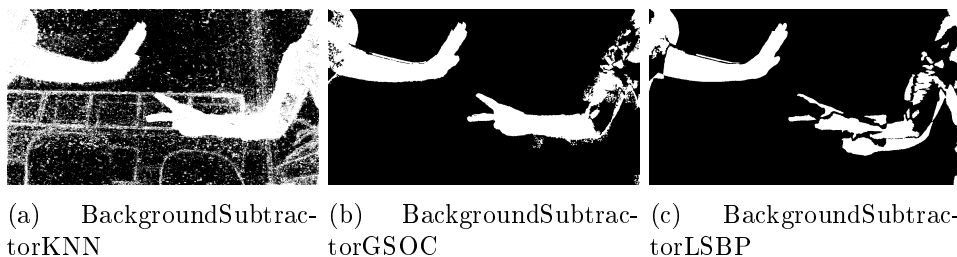
Aby zapewnić prawidłowe rozpoznawanie, należy zgromadzić jak największą liczbę próbek gestów, która będzie w późniejszych etapach wykorzystywana przy uczeniu oraz weryfikacji klasyfikatorów.

5.2 Detekcja ruchu

Po zebraniu danych zająłem się ich przetwarzaniem. Pierwszym krokiem było wysegmentowanie obiektów, które znajdowały się w ruchu. Aby to osiągnąć należało wygenerować maskę binarną, która rozdziela elementy obrazu, która są w ruchu, od tych, które są elementami statycznymi. Do tego wykorzystałem tzw. background subtraction czyli tłumacząc z angielskiego „odejmowanie tła”.

W swojej pracy inżynierskiej w analizie wziąłem pod uwagę następujące dostępne funkcje w bibliotece OpenCV:

- BackgroundSubtractorMOG
- BackgroundSubtractorMOG2
- BackgroundSubtractorGMG
- BackgroundSubtractorKNN
- BackgroundSubtractorGSOC
- BackgroundSubtractorLSBP

Rysunek 5.3: Przykładowe obrazy biorące udział w wyborze odpowiedniej funkcji usuwającej tło z biblioteki OpenCV

Po przeprowadzeniu licznych testów wywnioskowałem, że najlepszą metodą w mojej pracy inżynierskiej będzie funkcja z biblioteki OpenCV BackgroundSubtractorKNN. Uważam, że na przetestowanych próbkach segmentacja ruchu metodą tą dawała najlepsze rezultaty w porównaniu z innymi przetestowanymi metodami. Parametry funkcji przyjęły następującą końcową wartość:

1. history: 200
2. dist2Threshold: 8
3. detectShadows: false

Rysunek 5.4: Uzyskane rezultaty metodą BackgroundSubtractorKNN z biblioteki OpenCV

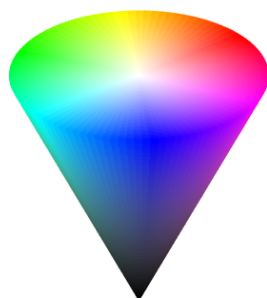
Można zauważyć, że wykonywany ruch dłonią jest bardzo widoczny, jednakże dodatkowo zawarta jest duża ilość szumu. Pozbycie się elementów dodatkowych, nieinteresujących nas części obiektów przedstawię w kolejnych podrozdziałach o detekcji kolorów oraz w podrozdziale o filtracji szumu.

5.3 Detekcja kolorów

Równolegle do segmentacji obiektów w ruchu, zająłem się detekcją obiektów o określonym kolorze. W swojej pracy inżynierskiej założyłem, że każdy

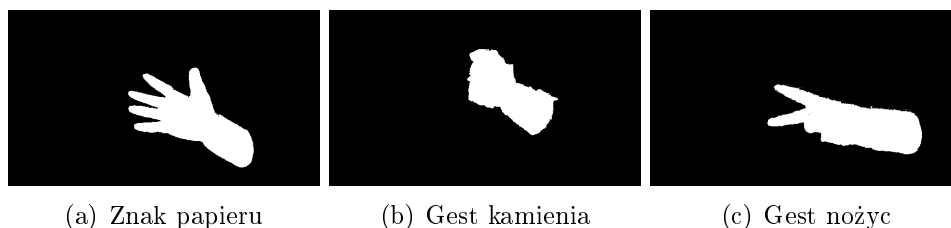
wykonywany gest jest pokazywany w niebieskiej rękawiczce, w celu łatwiejszej segmentacji dłoni. Nie użyłem tradycyjnego koloru skóry ze względu na fakt, że oprócz detekcji dłoni, spowodowałby także segmentację innych części ręki, takich jak twarz czy klatka piersiowa. Wszystko to mogłoby spowodować mniej precyzyjne rozpoznawanie gestu.

Wybrałem kolor niebieski ze względu na to, że jest to kolor dobrze rozróżniający się od innych, na który nie wpływa aż tak znacząco moc oświetlenia. Jako, że każdy gest wykonywany jest w niebieskiej rękawiczce, mogłem wykorzystać ten fakt i przy pomocy modelu HSV określić zakres kątów barwy w tym modelu.

Rysunek 5.5: **Model HSV**

Na powyżej przedstawionym modelu HSV, można łatwo zaobserwować, że kolor niebieski znajduje się w pewnym przedziale składowej H modelu HSV. To pozwala na zdecydowanie łatwiejsze określenie zakresu niż w przypadku modelu RGB. Chciałem tak dobrać przedział kolorów w modelu HSV, aby był możliwie jak najszerszy w celu dobrej detekcji dłoni. Zakres ten zawierał dodatkowo kolory zbliżone do niebieskiego oraz większość z jego odcieni. To pozwoliło na zwiększoną liczbę wykrytych pikseli, a w tym lepiej wysegmentowaną dłoń. Jednakże wszystko to również niesie za sobą różnego rodzaju szumy, które nie są związane z obiektem dłoni.

(a) Znak papieru

(b) Gest kamienia

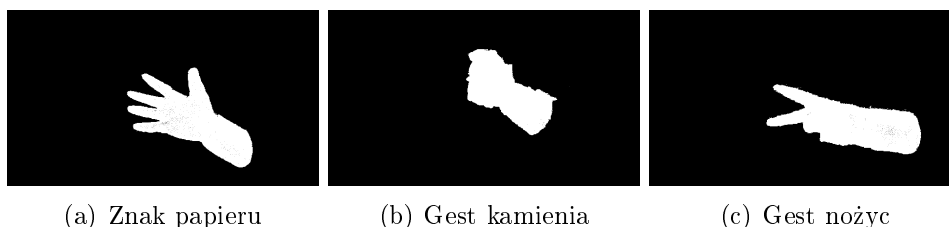
(c) Gest nożyc

Rysunek 5.6: Rezultaty detekcji dłoni w niebieskiej rękawiczce

Zakres modelu HSV jaki wykorzystałem w swojej pracy inżynierskiej jest następujący:

1. od HSV (98,50,20)
2. do HSV (130,255,255)

Jak widzimy występuje znacząca liczba szumu, jednakże jeżeli połączymy detekcję koloru niebieskiego z detekcją ruchu, która została opisana w poprzednim podrozdziale, może pozbyć się w większości tych niechcianych elementów.

Rysunek 5.7: Rezultaty detekcji dłoni w niebieskiej rękawiczce oraz wykrywania ruchu

Jak widzimy większość z niepożądanych szumów została usunięta za sprawą połączenia dwóch masek binarnych. Możemy też zaobserwować, że nie wszystko zostało prawidłowo przefiltrowane, mogły też pozostać tzw. dziury binarne czyli części obiektów, które nie zostały zakwalifikowane jako części obiektu, a nimi faktyczne są.

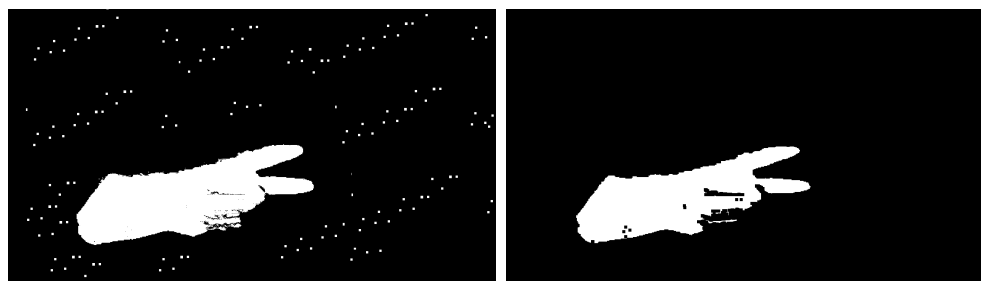
Wszystko to powoduje, że konieczne są kolejne filtracje szumów. W tym przypadku wykorzystałem operacje morfologiczne na obrazach binarnych, co opiszę w następnym podrozdziale.

5.4 Filtracja szumów

Połączenie iloczynowe maski binarnej uzyskanej z segmentacji obiektów w ruchu oraz maski binarnej z obiektami o określonym kolorze niesie za sobą możliwe niedokładności, których dla polepszenia efektywności rozpoznawania gestów należy zminimalizować. Odbywa się to poprzez zastosowanie operacji morfologicznych na obrazie binarnym.

Dodatkowe elementy:

Pierwszym problemem po wygenerowaniu maski binarnej można uznać wszystkie dodatkowe elementy, które nie powinny być zakwalifikowane jako część dłoni. Segmentacja elementów obrazu w ruchu, może nieść ze sobą różnego rodzaju szum spowodowany tym, że inne obiekty, różne od naszej dłoni też mogą się poruszać, co w wyniku generacji maski binarnej zostaną też wzięte pod uwagę. Kolejnym problem są także wszystkie te piksele, które są koloru niebieskiego lub też są zbliżone do niego, a więc przy wyłuskiwaniu wszystkich pikseli o kolorze rękawiczki, czyli w kolorze niebieskim, zostaną uwzględnione jako obiekt.

(a) Maska binarna przed operacją morfologiczną erozji   (b) Maska binarna po operacji morfologicznej erozji

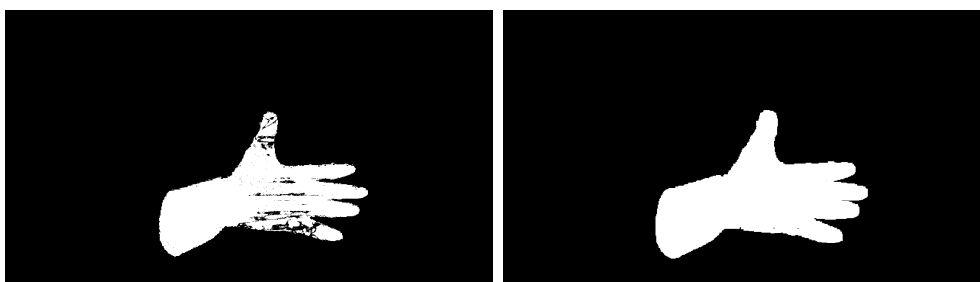
Rysunek 5.8: Zastosowanie operacji morfologicznej erozji z elementem strukturalnym kwadratu o boku 8 pikseli

Zastosowanie operacji morfologicznej erozji na masce binarnej powoduje usunięcie elementów niechcianych, które są traktowane jako dodatkowy, niepotrzebny szum. W swojej pracy inżynierskiej wykorzystałem w pierwszym kroku filtracji masek binarnych operację morfologiczną erozji z bardzo małym elementem strukturalnym, bo z kwadratem o boku 2. Różniejsza operacja erozji, po wykonaniu operacji zamknięcia odbywała się już z większym wielkością elementem strukturalnym: kwadratem o boku 8. Wykorzystanie takiej operacji dało zadowalające efekty w mojej ocenie, które pozwolą w późniejszym etapie pracy na dokładniejsze rozpoznawanie gestów.

Ubytku w dłoni:

Oprócz pozbycia się dodatkowych elementów na obrazie binarnym należy także, wypełnić luki które mogły się pojawić podczas segmentacji obiektów w ruchu oraz przy uzyskiwaniu maski binarnej z obiektami o określonym kolorze. Są one spowodowane tym, że pewne części z obrazów podczas tych operacji nie zostały prawidłowo zakwalifikowane. Zbyt mocne lub też zbyt słabe

światło czy też pojawiające się cienie mogły wpłynąć na kolor niebieskiej rękawiczki, a przez to spowodować niedokładne wykrycie. Również gest ręki mógł być bardzo powolny, a przez to nie zostanie uznana pełna dłoń jako element w ruchu przez operacje segmentacji ruchu. Zarówno też dynamiczny ruch ręki w połączeniu z występujących w otoczeniu światłem wpływa na odbierany kolor rękawiczki. Należy też dodatkowo wziąć pod uwagę dziury w obrazie binarnym, który mogły wynikać z operacji morfologicznej erozji, która została zastosowana jako pierwsza.

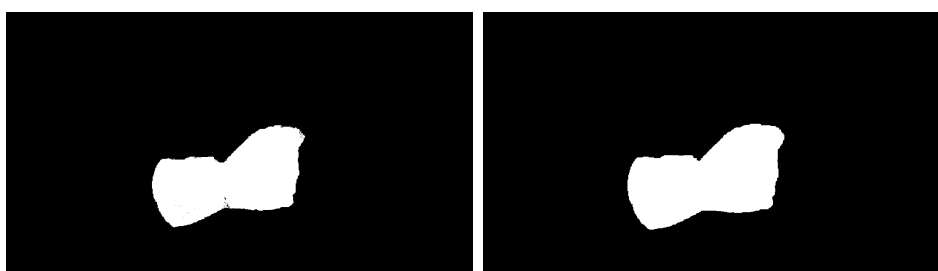

(a) Maska binarna przed operacją morfologiczną dylatacją

(b) Maska binarna po operacji morfologicznej dylatacji

Rysunek 5.9: Zastosowanie operacji morfologicznej dylatacji z elementem strukturalnym kwadratu o boku 11 pikseli

Zastosowanie operacji morfologicznej dylatacji na masce binarnej powoduje wypełnienie dziur, które mogły wystąpić w masce binarnej. W swojej pracy inżynierskiej do pozbycia się różnego rodzaju dziur w maskach binarnych użyłem operacji morfologicznej dylatacji z elementem strukturalnym kwadratu o boku 11.

(a) Gest kamienia przed filtracją

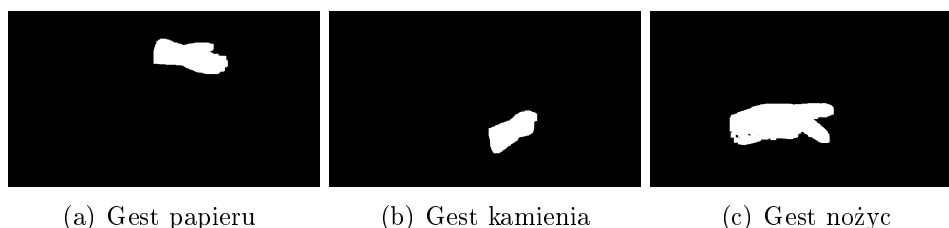
(b) Gest kamienia po filtracji

Rysunek 5.10: Przykładowe maski binarne po zastosowaniu operacji morfologicznych erozji oraz dylatacji z elementami strukturalnymi kwadratu o boku 8 dla erozji oraz kwadratu o boku 11 dla operacji dylatacji

W swojej pracy inżynierskiej zastosowałem następujące operacje do prze-filtrowania masek binarnych:

1. operację morfologiczną erozji na masce binarnej z elementem strukturalnym kwadratu o boku 4
2. operację morfologiczną zamknięcia z elementem strukturalnym kwadratu o boku 8 na wyjściowej masce binarnej uzyskanej w podpunkcie nr 1
3. operację morfologiczną dylatacji z elementem strukturalnym kwadratu o boku 11 na wyjściowej masce binarnej uzyskanej w podpunkcie nr 2
4. operację morfologiczną dylatacji z elementem strukturalnym kwadratu o boku 11 na wyjściowej masce binarnej uzyskanej w podpunkcie nr 3

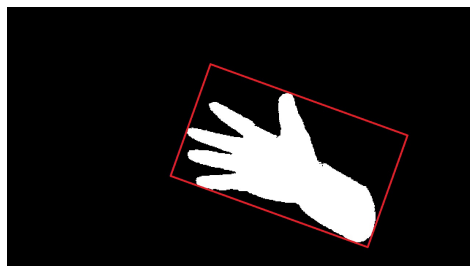
Rysunek 5.11: **Przykłady efektów wykonanej filtracji, która została powyżej opisana**

Cała filtracja w mojej ocenie bardzo dobre rezultaty, które znacząco poprawiły prawidłową segmentację dłoni, a przez to w późniejszych krokach dokładniejsze rozpoznawanie dłoni.

5.5 Znajdowanie obiektów

Ostatnim etapem przetwarzania obrazów w mojej pracy inżynierskiej było wydzielenie z maski binarnej prostokąta, zawierającego w sobie całą wysegmentowaną wcześniej dłoń, bez ogólnego tła. Dzięki czemu jesteśmy w stanie analizować jedynie tę część maski binarnej, która zawiera w sobie całą dłoń, bez zbędnych innych elementów.

Znajdowanie to polegało na wyszukaniu prostokąta na całej masce binarnej, która będzie miała największe pole ze wszystkich znalezionych konturów na obiektach z maski binarnej.

Rysunek 5.12: **Zaznaczenie na czerwono prostokąta o największym polu, który zawiera w sobie całościowo obiekt**

Po znalezieniu takiego prostokąta następowało przycięcie maski do odpowiednich rozmiarów zgodnie z znalezionym prostokątem o największym polu. Prostokąt ten jest przyległy przez obiekt binarny z każdej swojej strony, co oznacza, że dokładnie przycięcie nie jest możliwe, bez zmniejsza znalezionego obiektu.

Rysunek 5.13: **Obcięcie zgodnie ze znalezionym prostokątem**

Etapy przycięcia maski binarnej:

1. Przypisz do obecnie znalezionego największego pola prostokąta wartość 0
2. Znajdź wszystkie kontury obiektów na masce binarnej
3. Dla każdego konturu wykonaj:
  - (a) Oblicz współrzędne lewego górnego oraz prawego dolnego wierzchołka prostokąta, który będzie otaczał analizowany kontur
  - (b) Oblicz pole powierzchni tak utworzonego prostokąta
  - (c) Jeżeli pole powierzchni utworzonego prostokąta jest większe niż pole powierzchni obecnie znalezionego największego prostokąta, to traktuj tę powierzchnię jako największą i dodatkowo zapamiętaj współrzędne prostokąta

4. Przytnij maskę binarną o zapamiętanych wierzchołkach największego znalezionej prostokąta

Efekt końcowy wysegmentowania dłoni zawiera w sobie obiekt binarny reprezentujący dłoń, którą jest wykonywany gest. Zostanie on wykorzystany przez klasyfikatory opisany w następnych podrozdziałach klasyfikatora KNN oraz klasyfikatora opartego o sieci neuronowe.

Rysunek 5.14: Końcowa segmentacja dłoni

5.6 Dobór i ocena cech

Po wysegmentowaniu gestów dla uczenia maszynowego przeszedłem do etapu opisu odpowiednimi cechami zgromadzonego materiału. Skupiłem się, na właściwościach binarnych jakie one przedstawiają.

Zdecydowałem się, że gesty będę opisywał za pomocą następujących cech

- Stosunek szerokości do długości
- Stosunek powierzchni znalezionej dłoni do powierzchni całego obrazu
- Stosunek powierzchni otoczki wypukłej utworzonej na znalezionej dłoni do powierzchni całego obrazu

Pierwszym krokiem przy analizowaniu cech opisujących dane było wyliczenie średnich w obrębie określonego gestu.

Nazwa cechy	Papier	Kamień	Nożyce
Stosunek szerokości do długości	0.43	0.59	0.78
Stosunek powierzchni obiektu dłoni do powierzchni całego obrazu	0.48	0.38	0.84
Stosunek powierzchni otoczki wypukłej utworzonej na znalezionej dłoni do powierzchni całego obrazu	0.35	0.62	0.84

Tablica 5.1: Wartości średnie

Przy ocenie jakości dobranych cech wykorzystałem odchylenie standardowe. Dzięki niemu byłem w stanie porównać jak dana cecha jest porozrzucana w obrębie określonego gestu.

Nazwa cechy	Papier	Kamień	Nożyce
Stosunek szerokości do długości	0.10	0.18	0.05
Stosunek powierzchni obiektu dłoni do powierzchni całego obrazu	0.09	0.10	0.04
Stosunek powierzchni otoczki wypukłej utworzonej na znalezionej dłoni do powierzchni całego obrazu	0.10	0.16	0.05

Tablica 5.2: Odchylenie standardowe

Po przeanalizowaniu odchyłeń standardowych doszedłem do wniosku, że wszystkie trzy, wcześniej wybrane cechy są odpowiednie, aby je wykorzystać do stworzenia klasyfikatora. Odchylenie dla danej cechy, w obrębia określonego gestu nie były dużą wartością, co oznacza, że cecha ta nadaje się dobrze, aby ją wykorzystać przy rozpoznawaniu gestów, zgodnie ze wzorem: $Z = \frac{x - \mu}{\sigma}$, gdzie x - wartość przed normalizacją, μ - średnia, σ - odchylenie standardowe

5.7 Rozpoznawanie gestów przy pomocy klasyfikatora KNN

Dla klasyfikatora KNN przygotowałem następujące zestaw cechy opisujących maskę binarną:

- Stosunek szerokości do długości obrazu
- Stosunek powierzchni znalezionego obiektu dłoni do powierzchni całego obrazu
- Stosunek powierzchni otoczki wypukłej utworzonej na znalezionej dłoni do powierzchni całego obrazu

Każda z cech została poddana etapowi normalizacji w postaci standaryzacji. Dzięki niej każda cecha wpływa równomiernie na decyzję podejmowaną przez klasyfikator.

Klasyfikator został oparty na klasycznej odległości euklidesowej. Zbiór danych, który został opisany w poprzedni rozmiarach składał się z 1050 różnych próbek danych. Został on podzielony w stosunku 8:2, dzięki czemu zbiór uczący liczył 855 próbek, zaś zbiór weryfikacyjny zawierał 195 próbek.

W zależności od doboru parametry klasyfikator k , osiągnąłem następujące wyniki:

$k = 3$

Średnia dokładność klasyfikatora: **83.76%**

$k = 5$

Średnia dokładność klasyfikatora: **86.08%**

$k = 7$

Średnia dokładność klasyfikatora: **82.41%**

$k = 9$

Średnia dokładność klasyfikatora: **81.68%**

```
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='paper', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='paper', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
> Przewidywanie='scissors', Gest='scissors'
Dokładność: 86.31578947368422%
```

Rysunek 5.15: Uruchomienie klasyfikatora KNN

Z wykonanych analiz dokładności klasyfikatorów w zależności od parametru k wynika, że najlepsze efekty można było osiągnąć używając klasyfikatora

KNN z parametrem k o wartości 5, który działał ze średnią dokładnością **86.08%**.

5.8 Rozpoznawanie gestów przy pomocy sieci neuronowej

5.8.1 Sieć neuronowa dla cech

Analogicznie jak w przypadku klasyfikatora KNN również i kolejny klasyfikator oparłem na wyznaczonych wcześniej cechach. Klasyfikator ten różnił się tym od poprzedniego, że bazował tym razem na sieciach neuronowych. A swoją skuteczność klasyfikacji zawdzięcza uczeniu maszynowemu.

Sieć została stworzona w języku Python, korzystając z biblioteki TensorFlow oraz jako wysokopoziomowe API sieci neuronowych wykorzystałem bibliotekę Keras.

Sieci neuronowe, które wykorzystywałem przy budowie klasyfikatora składały się z następujących części:

1. Warstwa wejściowa
2. Jedna warstwa ukryta
3. Warstwa wyjściowa

Do warstwy wejściowej były podawane wartości następujących cech:

- Stosunek szerokości do długości obrazu
- Stosunek powierzchni znalezionej dłoni do powierzchni całego obrazu
- Stosunek powierzchni otoczki wypukłej utworzonej na znalezionej dłoni do powierzchni całego obrazu

Każda z cech została poddana etapowi normalizacji w postaci standaryzacji, która zdecydowanie korzystnie wpływała na skuteczność klasyfikacji.

Zbiór uczący sieci neuronowe zawierał 855 próbek, zaś zbiór weryfikacyjny zawierał w sobie 195 próbek. Każdy z trzech gestów miał po 350 próbek, zaś przydział do odpowiedniego zbioru odbywał się w sposób losowy.

Warstwa wyjściowa każdej z przetestowanych sieci, składała się z funkcji aktywacji softmax, której wyjście traktowałem jako prawdopodobieństwo danego z trzech gestów. Każdy z trzech neuronów wyjściowych oznaczały właśnie to prawdopodobieństwo w następującej kolejności:

1. gest papieru

2. gest kamienia
3. gest nożyc

Pierwszym zbiorem sieci jaki przetestowałem były to sieci z jedną warstwą ukrytą. Do uczenia sieci wykorzystywałem metodę GradientDescentOptimizer z parametrem uczenia równym 0.01. Zaś sama sieć została uruchomiana dla 100 epok. Zaś ilość neuronów w warstwie ukrytej oraz funkcje aktywacji dla tej warstwy i warstwy wejściowej były to parametry, które doświadczalnie zmieniałem.

Zanotowałem następujące dokładności rozpoznawania siecią przy wyżej wymienionych parametrach:

	ReLU funkcją aktywacji	Sigmoid funk- cją aktywacji	Tanh funkcją aktywacji
2 neurony w warstwie ukrytej	57.54%	63.29%	74.28%
4 neurony w warstwie ukrytej	80.05%	64.52%	81.35%
6 neuronów w warstwie ukrytej	83.43%	69.01%	83.08%
8 neuronów w warstwie ukrytej	81.59%	67.54%	77.26%
10 neuronów w warstwie ukrytej	80.03%	64.21%	78.11%
12 neuronów w warstwie ukrytej	79.89%	57.63%	76.41%
15 neuronów w warstwie ukrytej	81.28%	65.59%	79.62%
20 neuronów w warstwie ukrytej	78.82%	61.77%	80.09%
25 neuronów w warstwie ukrytej	78.55%	54.23%	77.78%
50 neuronów w warstwie ukrytej	77.73%	60.19%	79.13%

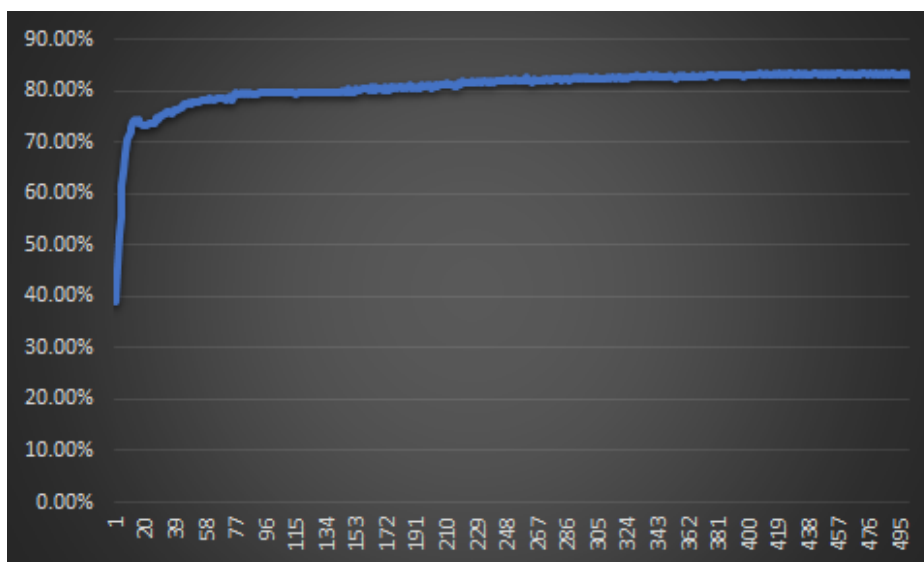
Tablica 5.3: Skuteczność sieci neuronowej

Po przeprowadzonych doświadczeniach okazało się, że najlepsze wyniki można było uzyskać siecią neuronową składającą się z 6 neuronów w warstwie

ukrytej, przy wykorzystywaniu funkcji aktywacji ReLU w warstwie wejściowej oraz w warstwie ukrytej. Wszystkie wartości zostały przedstawione dla 100 epok uczenia sieci.

W następnym etapie swojej pracy przeanalizowałem, wpływ ilości epok podczas uczenia sieci. Testowanie odbyło się na sieci, która dała najlepsze rezultaty w poprzednim doświadczeniu.

Analiza uczenia w poszczególnych epokach:

Rysunek 5.16: **Skuteczność uczenia sieci w zależności od ilości epok uczenia**

Na wykresie można zaobserwować bardzo dynamiczny wzrost skuteczności uczenia, dla pierwszych 50 epok. Kolejnym 50 epokach następuje również sporo wzrost skuteczności, jednakże już nie tak gwałtowny. Uczenie przy ponad 100 opokach daje to coraz mniejszy wzrost skuteczności uczenia, co można z łatwością zobaczyć na wykresie. Analiza ta spowodowała, że sieci neuronowe będę uczył dla 100 epok.

Ostatnim parametrem, który przeanalizowałem był dobór parametru szybkości uczenia w metodzie GradientDescentOptimizer, wpływa on w jak szybki sposób zbliżamy się do optymalnego rozwiązania według wyliczonego gradientu.

Szybkość uczenia	Skuteczność sieci neuronowej
0.001	67.19%
0.010	83.43%
0.020	78.91%
0.050	80.37%
0.100	80.34%
0.150	79.88%
0.200	80.02%
0.250	81.11%
0.500	82.78%

Tablica 5.4: Skuteczność sieci neuronowej w zależności od współczynnika szybkości uczenia

Większość z prób była do siebie zbliżona skutecznością. W wykonanych doświadczeniach sieć dawała najlepsze rozwiązania dla parametru szybkości uczenia o wartości: 0.01.

```

855/855 [=====] - 0s 48us/step - loss: 0.3762 - acc: 0.8632
Epoch 87/100
855/855 [=====] - 0s 23us/step - loss: 0.3825 - acc: 0.8491
Epoch 88/100
855/855 [=====] - 0s 28us/step - loss: 0.3757 - acc: 0.8526
Epoch 89/100
855/855 [=====] - 0s 35us/step - loss: 0.3786 - acc: 0.8503
Epoch 90/100
855/855 [=====] - 0s 35us/step - loss: 0.3771 - acc: 0.8561
Epoch 91/100
855/855 [=====] - 0s 35us/step - loss: 0.3812 - acc: 0.8444
Epoch 92/100
855/855 [=====] - 0s 35us/step - loss: 0.3801 - acc: 0.8480
Epoch 93/100
855/855 [=====] - 0s 53us/step - loss: 0.3843 - acc: 0.8468
Epoch 94/100
855/855 [=====] - 0s 39us/step - loss: 0.3816 - acc: 0.8526
Epoch 95/100
855/855 [=====] - 0s 33us/step - loss: 0.3787 - acc: 0.8491
Epoch 96/100
855/855 [=====] - 0s 34us/step - loss: 0.3786 - acc: 0.8561
Epoch 97/100
855/855 [=====] - 0s 33us/step - loss: 0.3814 - acc: 0.8456
Epoch 98/100
855/855 [=====] - 0s 32us/step - loss: 0.3763 - acc: 0.8515
Epoch 99/100
855/855 [=====] - 0s 29us/step - loss: 0.3738 - acc: 0.8655
Epoch 100/100
855/855 [=====] - 0s 55us/step - loss: 0.3752 - acc: 0.8585
195/195 [=====] - 0s 277us/step
Dokładność 0.8102564105620751

```

Rysunek 5.17: Uruchomienie sieci neuronowej

Przeprowadzona analiza pozwoliła ustalić ostateczne parametry sieci:

- Sieć składa się z następujących warstw: warstwa wejściowa, jedna warstwa ukryta, warstwa wyjściowa
- Warstwa wejściowa składa się z trzech neuronów reprezentujące wartości cech dla danej próbki, zaś funkcją aktywacji neuronów tej warwie jest funkcja ReLU
- Warstwa ukryta składa się z 6 neuronów, a funkcja aktywacji każdego z nich to również ReLU
- Warstwa wyjściowa składa się z trzech neuronów, które reprezentują prawdopodobieństwo gestu w kolejności: papier, kamień, nożyce. Funkcja aktywacja dla każdego z neuronów to softmax.
- Sieć była uczona na 100 epokach
- Jako metodę uczenia uczenia wykorzystałem dostępny w bibliotece Keras GradientDescentOptimizer, ze współczynnikiem uczenia 0.01
- Sieć była uczona 855 próbkami zbioru uczącego
- Sieć była testowana 195 próbkami zbioru weryfikującego

Sieć z podanymi wyżej parametrami dała średnią skuteczność na poziomie **83.43%**. Jest to wartość zadowalająca, zbliżona do wartości jaka została uzyskana za pomocą klasyfikatora KNN.

5.8.2 Sieć neuronowa obrazów binarnych

Kolejnym podejściem do klasyfikatora była analiza wysegmentowanej dłoni gestu siecią neuronową tym razem bez opisywania gestu cechami, lecz podaniem do klasyfikatora całej otrzymanej wcześniej maski binarnej.

Po wysegmentowaniu dłoni gestu opisanym w poprzednich podrozdziałach należało ustandaryzować rozmiar maski binarnej jako element wejścia dla sieci neuronowej. Ustałem, że będzie to rozmiar 60 pikseli szerokości oraz 25 pikseli wysokości. Stosunek obu wartości chciałem tak dobrać, aby zachował jak najbardziej ogólną jego wartość dla wszystkich masek binarnych. Zmniejszenie rozmiaru, ma również korzystny wpływ na szybkość działania sieci, jednakże za utracenie pewnych dostępnym szczegółów.

...

Rozdział 6

Podsumowanie

Bibliografia